6835

SANTIAGO RUSIÑOL

EL PATI BLAU

7

EL PATI BLAU

El Pati Blau

idili dramatic en dos actes, per

SANTIAGO RUSIÑOL

SEGONA EDICIÓ

Antoni López, Editor, Llibrería Espanyola
Rambla del Mitj, 20, Barcelona

Aquesta obra fou estrenada en el Teatre Catalá (Romea) la nit del 12 de Maig de 1903, dirigida pel primer actor D. Enric Borrás, amb el següent

REPARTIMENT:

Agna-Rosa, Sra. Delhom; *Maria,* Sra. Monner; *Jacinto,* Sr. Borrás; *Senyor Metge,* Sr. Soler; *Don José,* Sr. Daroqui; *Dòna primera,* Sra. Morera; *Dòna segona,* Sra. Baró; *Noia primera,* Sra. Jarque; *Noia segona,* Sra. Farnés; *Noia tercera,* Sra. Forest.

Imprempta de Antoni López, Olm, número 8, Barcelona

PERSONATGES

AGNA-ROSA. Disset anys. Està molt malalta, però de tant en tant li arriba an els llavis l'alegria de la joventut. Anirà vestida com una noia menestrala de la costa, sense res al cap, i durà un mocador gran, que se'l posará i treurà segons indiqui'l dialeg.

MARIA. Mare de l'Agna-Rosa. Seixanta anys. Anirà vestida de negre.

JACINTO. Vintivuit anys. Pintor. Ha corregut mòn, però no li ha fet perdre las il-lusions. Vestit de traball.

SENYOR METGE. Seixanta cinc anys. Metge de poble, intel-ligent i ple de bondat. Vesteix una mica passat de moda.

DON JOSÉ. Cinquanta anys. *Americano,* d'aquells que els diners li han pujat al cap. Va com van els *americanos* moderns. Sense *jipijapa* ni altres prendas de l'isla.

DONES PRIMERA I SEGONA. Vestides de negre.

NOIES PRIMERA, SEGONA, TERCERA i altres fins a dotze, de quinze a vint anys, vestides am vestits ben clars i ben alegres.

675167

PRIMER ACTE

PRIMER ACTE

L'escena passa en un pati d'un poble de la costa catalana. El pati és tot blau. Al fons, a la dreta, set o vuit esgraons pintats de blau, portant a una porteta; al costat, una finestra, a l'alçada de la porta. Al mig, la gran paret blava, am molts testos i olles de flors a baix, posades sobre bancals, destacant-se sobre del blau; al damunt, tarongers que, surmontant la paret, destaquen sobre'l cel. A la dreta del fons, un portal, amb un arc d'entrada, que dongui a la porta del carrer, que és oberta i es veu el mar. A la dreta de l'espectador, un pou blau, una porteta i una enredadera, i a l'esquerra una capelleta am la Purissima, dues cortines blanques i uns esgraons pera posar-hi gerros de flors.

Es al matí del mes de Maria, i toca'l sol a l'escala i a la capella.

ESCENA I

LA MARIA I NOIES

(A l'aixecar-se'l teló, la Maria estarà fent mitja al costat del pou. Desseguida entraran per la porta del carrer un estol de noies, portant faldades de flors i rient com un vol d'aucells.)

NOIA PRIMERA *(a la Maria)*

Mireu si'n portem avui, de flors, pera'l mes de Maria!

NOIA SEGONA

I de tots colors i aromes.

NOIA TERCERA

Que voleu que cambiem les dels gerros? Són molt passades.

MARIA

No, ara no.

NOIA TERCERA

Doncs, aon les posarem?

MARIA

Poseu-les sobre aquell bancal.

(Les van deixant.)

NOIA PRIMERA

I l'Agna-Rosa, que no hi és?

MARIA

No crideu, que l'he deixada que dormia. Ha tossit tota la nit.

NOIA PRIMERA

Però, que no va per bé?

MARIA

Sí, que hi va, gracia a Déu; però encara no hi va com voldria.

NOIA SEGONA

Ara ve'l bon temps, i veureu com se posa bona.

NOIA PRIMERA

I doneu-li pressa, a posar-s'hi. Digueu-li que'm fa molta falta. Tant graciosa qu'era, i aquells acudits que tenia!

NOIA TERCERA

Encara ho és.

MARIA

S'esforça pera ser-ho.

NOIA PRIMERA

Doncs, mireu, Maria, si'n portem de flors! Ja quasi havem buidat tots els jardins del poble. ¿Sabeu aquelles roses blanques que pengen per la paret del casal? Totes són aquí.

NOIA TERCERA

Totes, totes!

NOIA SEGONA

Nosaltres havem ajudat a enfilar-se an aquesta.

TOTES *(rient)*

Ja, ja, ja!

MARIA

Per Déu, no crideu!

NOIA TERCERA

Portant-les a la Verge no és pecat. Totes són seves, les flors.

NOIA PRIMERA

Sabeu, també, aquelles grogues, tant grogues, que's crien a la vora del mar? També les havem cullides, i les del jardí del casino, i les dels patis, i del bosc, i fins les de la rectoria.

NOIA TERCERA

La majordona ens volia matar!

TOTES *(rient)*

Ja, ja, ja!

NOIA TERCERA

Ja podia venir-nos al darrera! Havem emprès una volada que no hem parat fins aquí.

MARIA

No crideu, noies. Deixeu-la descançar una mica.

NOIA PRIMERA
(am la veu una mica més baixa)

I quines flors! Mireu, Maria! Gessamí, que omplirà d'olor tot el pati; roses de cent fulles; i mireu que fresques i que obertes! Poncelles blanques: aquestes són pera que's conservin més dies. Fins flor de taronger portem! Quina hermosura! De tot portem: clavells, margarides, semprevives...

MARIA

No. D'aquestes no.

NOIA PRIMERA

Per què?

MARIA

Per res. Llenceu-les.
(Una noia surt a tirar-les al carrer.)

NOIA PRIMERA

Té, llença aquest lliri, també, que és mig mort. Els lliris no viuen.

MARIA

No, doneu-me'l: aquest el posaré en aigua. *(El posa a l'altar.)*

NOIA SEGONA

I quan les cambiarem?

MARIA

Jo mateixa me'n cuidaré.

NOIA PRIMERA

Sí, vós mateixa cambieu-les, i quan s'alci l'Agna-Rosa, desde'l quarto en rebrà la primera aroma.

TOTES

Sí, sí.

MARIA

Molt bé. Per Déu!... Per ella!... Fins a més tardet. Quan vingueu trobareu l'altar com una gloria.

NOIA SEGONA

Té raó: anem, noies.

NOIA TERCERA

Tingueu compte que no's marceixin.

NOIA PRIMERA

Apa, passa!

NOIA SEGONA

Cuita!

NOIA TERCERA

No siguis boja!

NOIA PRIMERA

Avui havem de cantar com aucells.

TOTES

Ja, ja, ja!
(Surten rient i es creuen am Don José, *que entra.)*

NOIA SEGONA

Però tingueu compte am l'esperver!

TOTES *(rient)*

Ja, ja, ja!

ESCENA II

LA MARIA I «DON JOSÉ»

DON JOSÉ

Ja us el daria l'esperver! Joventut!... M'has enviat a cercar, Maria?

MARIA

Sí, *José*. T'he enviat a cercar perquè...

DON JOSÉ

Parla clar: per què'm necessites?

MARIA

Vina aquí, que no'ns-e senti la noia.

DON JOSÉ

Bé, què hi ha?

MARIA

Que ella està pitjor cada dia, i ja pots pensar-t'ho: que avui medecines, que després caldos, que algun requisit si podem, els diners se'n van molt depressa.

DON JOSÉ

I tant depressa!

MARIA

Jo, ja no puc treballar; la noia, ja ho veus, i tu ets l'unic parent que tenim.

DON JOSÉ

Bé me'l retreus, aquest parent!

MARIA

Com que tu, distret amb els teus negocis, no te'n recordes que ho siguis...

DON JOSÉ

Bé prou que me'n feu recordar! He tingut de ser el vostre apoio moral i material. *Estamos?*

MARIA

No t'havem firmat lo que has volgut?

DON JOSÉ

No faltava més que no firmessiu! Ja en vida del teu home, mai havieu sabut tenir ordre; i, sense ordre i sense una administració, les cases no suren: comprens? Si ell hagués vingut allà a l'America, com li deia, i hagués treballat com allà's treballa i es fa treballar an els que t'ajuden, avui serieu gent de *pesos.*

MARIA

Deixant-nos a nosaltres soles, com tu li deies?

DON JOSÉ

Deixant-ho tot. Allí's té *comercio,* i de *comercio* en ve un altre *ramo;* es va pujant la casa, i la familia ve després. Abans que tot, és la casa. Què feia ell, aquí?

MARIA

Pintava, que era'l seu ofici.

DON JOSÉ

Pintava parets. D'axò'n dieu ofici? D'axò'n dieu treballar? I per què s'han de pintar les parets? Quina falta hi fan d'embrutar les am pintures? Que'n viu l'home? Que'n pot mantenir una familia?

MARIA

Ben feliços que erem!

DON JOSÉ

Que se'n viu d'axò que dius? L'home té de treballar de tal a tal hora, i menjar amb ordre; i si després vol estimar a la familia,

muy bien, tampoc ho refuso, però també amb ordre. Què feia'l teu? Pintar quan en tenia feina; i com que'n tenia molt poca de feina, vinga la vagancia, vinga algun vici...

MARIA

No és pas veritat!

DON JOSÉ

I després... vinga morir, com va morir.

MARIA

I com va morir, l'infeliç?

DON JOSÉ

Prou que ho saps: tisic!

MARIA

Per Déu, calla! Ai la noia!

DON JOSÉ

Si no vui ofendre-us. Et faig aquestes

reflexions pera que mireu de corretgir-vos... Quant vols avui?

MARIA

Si'm poguessis deixar vint duros...

DON JOSÉ

Te'n deixaré vinticinc, i amb els altres faran vuitcents cinquanta; però't torno à dir que segueixis els consells que tantes vegades t'he donat. Ven-me la casa i surt d'apuros.

MARIA

No, Josep.

DON JOSÉ

La casa pot valer mil *pesos,* i ja veus els que't tinc hipotecats. Què esperas?

MARIA

No res de bo, espero!

DON JOSÉ

Doncs tens de pendre una bona decisió.

Ja saps que vui enviar a buscar els meus d'America, perquè jo també'n tinc, poca o molta, de familia. Tinc de fer obres, i voldria establir-me a casa meva, com més aviat millor, i sortir-ne d'una vegada.

MARIA

Tantes que n'hi han de cases al món per vendre, i vols aquesta? No podries comprar la del costat?

DON JOSÉ

Ja són meves, les dels costats. Necessito lloc, necessito engrandir-me, i necessito que també sortiu d'apuros. Us donaré lo que falta pera'l *cómputo*, i busqueu una caseta més petita, i aneu bonament a viure-hi. Ja sabeu que no'm ve d'un mes, que fa temps que espero; però, com més aviat mudareu, menos m'haureu de menester, i tots anirem millor.

MARIA

Però, que no comprens que hi tenim arrels a la casa? Que entre aquestes quatre parets tots hi havem nascut, i crescut, i hi havem posat voluntat? ¿No te'n fas carrec que és

matar-nos treure-ns del niu, del nostre niu, aont havem viscut tant temps, tants anys, tants anys de penes i de tant poques alegries? *(Plora.)*

DON JOSÉ

Les dònes, tot ho arregleu plorant. Ja t'he dit que no'm vé d'un mes, ni de que siguin dos; però pensa-hi i reflexiona.

MARIA

Si no penso en res més, *José*. Tu, que ets ric, has de pensar que som pobres.

DON JOSÉ

Si jo soc ric, és que he guardat el capital.

MARIA

Pensa que la noia...

DON JOSÉ

I que li vui mal a la noia?

MARIA

Però la mataras.

DON JOSÉ

Ara, tracta-m d'assessí, si coneixes.

MARIA

No, *José;* però adona-te'n que'ns fas mal. Si te n'adonessis, estic segura que no faries lo que fas. Fas mal, sense saber-ho. Tu vas a la teva, i no deus mirar els plors que deixes; vas pel teu camí de riqueses, i no mires lo que trepitges.

DON JOSÉ

Ara, dona-m consells.

MARIA

Pobra de mi! Si jo pogués donar-me'n a mi, de consells! Jo no sé més que d'una cosa: de patir i callar; i com que no tinc força, tinc llagrimes.

DON JOSÉ

Nada, que am dònes no s'hi pot tractar! Vaig a casa i torno, i et duré'ls vint... i et duré'ls vinticinc *pesos.*

MARIA

Vés en nom de Déu, i torna... o no tornis. Morir avui o morir demà, tot és morir una mica més depressa.

DON JOSÉ

Hasta luego.

(*Se'n va, i la Maria s'apropa a la capella.*)

MARIA

Verge Maria, tingueu pietat de nosaltres! No'ns volgueu fer més desgraciades en el mes de la vostra festa! Us estimem, Verge Santíssima! Us estimem molt. ¿Veritat que no'ns abandonareu? No us prego per mi: jo ja sóc vella: us prego per la meva filla, que és jova i ve a la vida. No me la prengueu! Vós ja'n teniu d'altres, de verges, i jo no'n tinc cap més, de filla!

ESCENA III

En Jacinto i la Maria

(Mentres la Maria ha dit les darreres frases entra en Jacinto am la capsa de colors i cavallet a la mà i amb una sempreviva al trau, mirant les parets i les flors, i al veure a la Maria li diu:)

JACINTO

Perdoni. ¿Que tindrien inconvenient en deixar-me pintar aquest pati?

MARIA

El pati?

JACINTO

Sí, senyora. He vist la blavor desde fòra i m'he pres la llibertat d'entrar. Els pintors, en veient claror, hi caiem dintre.

MARIA

Ai! Pinti, pinti; però no sé que hi podrà pintar. Si l'hagués vist abans, que tots teniem salut, i el meu marit, al cel sia, era viu, allavores sí que donava gust de veure. L'enredadera pujava fins al terradet, i aquí sempre teniem ombra. Però ara... ai!... ens falta l'humor, i les plantes volen ser cuidades lo mateix que les persones. Desde que la noia està d'aquesta manera, les flors sembla que ho comprenguin.

JACINTO

Que té una filla malalta?

MARIA

Ai! Sí, senyor. L'unica filla.

JACINTO

I què té?

MARIA

Què té? No ho sabem, què té; però'm fa molta por.

JACINTO

No serà tant.

MARIA

Déu ho faci! Que vol una cadira?
(Li porta, i ell va desplegant el cavallet.)

JACINTO

Gracies.

MARIA

Desde dalt del terradet podria treure una bona vista. Es veu el campanar, tot blanc; les cases dels pescadors, els pins torts de vora la platja. I sent aquesta remor que sembla com un breçolar? Doncs és el mar. El tenim al peu mateix de la casa, i fins quan hi extenem la roba blanca se'ns hi torna salabrosa.

JACINTO

Aquí baix també és molt hermós.

MARIA

Vol dir?

JACINTO

Sembla un altar del mes de Maria.

MARIA

Ara el fem, el mes de Maria. Veu? En aquell altaret. I cada tarda hi vénen a cantar les noies. Miri si n'han portat de flors!

JACINTO

I tantes com aquí en tenen!

MARIA

També estan malaltes. Sinò que no deu poguer ser, jo fins creuria que s'anyoren. En aquest test blanc hi havia un lliri de Sant Antoni que semblava que donés claror, i... ara s'ha apagat. Tot això eren pensaments d'aquells que sembla que a una la mirin, i... veu ara?... ja no miren; i qui sap si acluquen els

ulls! I els gira-sols, que sempre guaiten cap al sol...

JACINTO

Blau com és tot, no deuen saber aon guaitar.

MARIA

Sempre enlaire, i donaven molta festa. Ai, Déu meu! Quan arriba'l dol a una casa, com se n'adonen les parets, i les flors i totes les coses!

JACINTO

Ja ho veurà, pintat, com s'anima tot!

MARIA

Oh, prou! L'home d'una servidora era pintor, però de parets, i ja sé lo que és la pintura. Pera pintar cortinatges a les sales, i angelets a les alcoves, amors, que'n deia ell; pera simular pedra-marbre i fustes, no n'hi havia pas cap com ell. Tenia unes mans de plata. En un dir Jesús se treia la feina dels

dits. Si ell hagués viscut no'ns trobariem com estem.

JACINTO

Tot-hom passa penes.

MARIA

Però nosaltres, malalts i pocs... medis, per no dir miseria.

JACINTO

Al mig d'aquest pati tant blau?

MARIA

La negror és a dintre, senyor. Am la pintura anavem vivint, i Déu n'hi dó d'anar vivint, perquè de pintura no n'ha de menester tot-hom. Molts se'n passen. Que no és cert que se'n passen?

JACINTO

I tant si se'n passen!

MARIA

Tant que ell, bon treballador com era, havia de passar temps en vaga, i això'l frisava, i això'l va fer caure malalt, i això... *(Plora.)*

JACINTO

No plori, dòna.

MARIA

I la tos!... I es va morir!... I pot-ser la noia!... Com el pare!... I jo tant vella!

JACINTO

Per Déu!...

MARIA

Dispensi-m, senyor. Hi ha dies que a una les penes li rebroten; i com que no tinc am qui parlar, m'esbravo.

JACINTO

Que no té parents?

MARIA

No més un, de lluny, que tant-de-bo hi fos, de lluny!

JACINTO

I això?

MARIA

Perquè'ns ajuda. Molt, ens ajuda; però'ls diners que'ns deixa diu que són pera no sé què d'hipoteques, i ens va esgarrapant la caseta, i ja crec que és seva, i ens treuria i tot, si no fos jo, que li prego que no'ns tregui, que, ja que no'ns hi deixa viure, que'ns hi deixi morir, al menos, que no tardarem pas a morir-nos.

JACINTO

No's trastorni, dòna. M'agradaria coneixe-l, aquest malvat.

MARIA

Dispensi-m que l'hagi destorbat tant, que

prou feina tenen els pintors pera guanyar-se la videta.

JACINTO

I tantes feines!

MARIA

Miri: jo me'n vaig a dintre. Faci i desfaci, com si fos a casa seva,

(Se'n va.)

(En Jacinto va treballant, i al cap d'un moment mira a la finestra del pati, i hi veu a l'Agna-Rosa, apoiant les palmes de les mans sobre'ls vidres i mirant am mirada vaga.)

JACINTO

La malalta! Sí, que n'està, de malalta. Que hermosa està! Sembla una morta darrera'l cristall de la caixa!

(L'Agna-Rosa, se'n va del balcó, baixa l'escala i s'asseu davant d'un agrupament de flors i broda.)

ESCENA IV

EN JACINTO I L'AGNA-ROSA

AGNA-ROSA

Que li faig nosa, aquí?

JACINTO

Al contrari.

AGNA-ROSA

Es que si'l destorbo'm posaré més enllà.

JACINTO

Vostè destorbar-me? Miri: els pintors, pera pintar, necessitem d'un modo d'enlluernament que'n diem inspiració. Vostè serà l'inspiradora i donarà claror an els meus dubtes.

AGNA-ROSA

Sí que'n tindrá poca!

JACINTO

Com se diu?

AGNA-ROSA

Agna-Rosa.

JACINTO

El d'Agna no'l podia sospitar; però'l de Rosa, ja m'ho pensava.

AGNA-ROSA

Ai, ai! I per qué?

JACINTO

Perquè jo crec en la simpatía dels noms am les coses, i en el mes que som, i en el jardinet en que estem, i, veient-la, ja hi havia de veure en vostè una rosa del perfumat mes de les roses!

AGNA-ROSA

Miri que no avançarà'l quadro...

JACINTO

El quadro, rai! Vostè, pera brodar, ¿que's destorba enraonant?

AGNA-ROSA

Pera brodar, no.

JACINTO

I jo tampoc, pera pintar.

AGNA-ROSA

Pera brodar, els dits van fent, i el pensament se'n va tot sol.

JACINTO

I pera pintar, encara més. Mentres els dits van fent la feina, el cap se cuida de buscar-n'hi. I que's pensa que se'n va poc lluny devegades a buscar-n'hi? Que's creu que corre poc? Ah, si la mà pogués seguir-lo, an el pensament, i quins quadros que's farien!

AGNA-ROSA

I ara, aon l'ha enviat?

JACINTO

Ara no's mou d'aquest pati. No veu més que blau. Viu en un bany de blau. Blau del cel, blau de les parets, blau dels testos, blau dels reflexes i blau dels seus ulls.

AGNA-ROSA

No ho són pas, de blaus, els meus ulls.

JACINTO

En són l'ànima del blau. Si's vegés, veuria que tota la claror blavosa's reclou al mig de les seves nines, i semblen dos clars de lluna.

AGNA-ROSA

Pobres ulls meus!

JACINTO

Pobres dels que'ls mirin fixo! No li sapiga

greu. Són com el mirall d'un cor jove que retraten, d'una a una, les boires i les serenes que hi passen.

AGNA-ROSA

De blavor, no he vist altra cosa. Veu aquell quartet? Allí vaig néixer, i pot-ser allí... Del quarto al terradet, del terradet al pati, per tot, i sempre he vist el mateix color. Les parets sempre n'han sigut, i el cel també, i el mar. Hi estic tant avesada, a veure-l, el mar, i a sentir-lo aquí, al peu del llit, que no podria pas adormir-me si no sentís cada nit aquella non-non que'm canta. Se pot dir que no m'he mogut d'aquí dintre, d'aquesta capseta de testos, i fins a la mort del pare, al cel sia, hi havia viscut com adormida. Després... va morir el pare... i ara...

JACINTO

Ara no hi ha cap nuvol al cel.

AGNA-ROSA

Pot-ser sí.

JACINTO

Cap, dòna. Gloria a la terra i enlaire i per tot arreu. Que no està contenta? Què mira?

AGNA-ROSA

Aquesta flor que porta al trau.

JACINTO

L'he trobada al carrer, i l'he cullida pel color.

AGNA-ROSA

Deu haver sortit d'aquí dintre.

JACINTO

Aquí no's necessiten semprevives. Aquí és tot de vida.

AGNA-ROSA

Però jo estic malalta.

JACINTO

Vostè està malalta? Doncs no ho sembla.

AGNA-ROSA

Veritat que no?

JACINTO

Però gens.

AGNA-ROSA

Ho estic, perxò. Si m'hagués conegut fa tres mesos... Ara ja li puc dir: allavores, fins m'hi hauria pogut retratar a mi, en el quadro. Tant alegra! Tant riallera que estava! Tot me feia riure. La mare'm tenia de renyar a cada moment, i res hi valia: començava a riure, i a riure, i, riu que riu, s'enfadaven de veure-m riure, i jo reia més que mai. Miri: veu aquest llacet del coll? El duia'l dia de l'ultim ball. Qui ho diria, eh? I quina il·lusió, aquell ball! I quin record més agre-dolç! Era a la sala. Que no hi ha estat, a la sala?

JACINTO

No.

AGNA-ROSA

No hi ha estat? L'havien guarnida am palmeres i tarongers. Cada columna, una palmera, i llums de colors a sota dels arbres, i els musics tocaven a dintre d'un jardí. Jo seia al voltant de les cadires, i era an el primer que anava, de ball, i em varen venir a treure'ls millors joves, i els vaig ballar tots, tots, els balls, més n'hi haguessin hagut, i em semblava que volés, vola que vola, per sobre de la catifa, i, tot pensant-hi, encara'm sembla que voli. *(Tus.)* Diuen que allò'm va fer mal, però jo no ho crec. Me va agafar aquesta tos que asseguren que no té cap importancia; peró jo no sé... jo no sé que'n pensi. Hi ha vegades que crec que no será res, però d'altres tinc una por de morir-me, que fins ploro, jo que diu que mai havia plorat, ni quan era criatura. Però no sé per qué li explico aquestes coses...

JACINTO

Tingui coratge, que no trigarà a curar-se.

Som en el mes de Maig, i tot lo hermós se retorna, en el mes de Maig.

AGNA-ROSA

Que també és metge, vostè?

JACINTO

Que no veu que sóc pintor?

AGNA-ROSA

Ja ho veig. Li deia de broma. ¡Que m'agrada la pintura! Si'n fes de pintor, sempre pintaria coses que fossin alegres.

JACINTO

I què pintaria?

AGNA-ROSA

Boscos, parcs, parelles d'enamorats, vistes, cases noves, senyores guapes i ben vestides, i... què sé jo!... coses que fossin alegres.

JACINTO

I veure'l mar, cap-al-tard, no li agrada? I no li agrada veure'l brillar de la lluna?

AGNA-ROSA

No: em posa trista.

JACINTO

I veure tots els terradets platejats, allà a la nit, amb estrelles sobre, tampoc?

AGNA-ROSA

Tinc fred, a la nit.

JACINTO

Que's pensa que no dóna pler la tristesa? Que no hi troba gust de posar-se una mica trista pensant en el volar d'aquell ball? Que no li agrada'l recordar? ¿Que no hi troba com un goig, desprès, de pensar que tot ha passat, i que és jova, i que's casarà al seu gust, i que la mare li cuidarà'ls seus fillets?

AGNA-ROSA

Sí, que és veritat.

JACINTO

Veu, els pintors? Pintem coses tristes, pera cullir l'aroma trista, i després... en llencem els colors a fòra.

AGNA-ROSA

I, doncs, per què pinta aquest pati alegre?

JACINTO

Perquè no ho és tot, d'alegre, en el pati.

AGNA-ROSA

Que pot-ser sóc jo?... Que m'hi pinta pot-ser a mi?

JACINTO

No ho dic per vostè, Déu me'n guard! Pels lliris, per les plantes... Que li sap greu que la pinti?

AGNA-ROSA

No, pobra de mi!; però vaig massa mal vestida. Encara que'm vegi aixís, que semblo més vella, no tinc més que disset anys. Vui que'm pinti no més que disset anys.

(S'aixeca pera anarse'n.)

JACINTO

Però si està molt bé!

AGNA-ROSA

Vaig a mudar-me una mica i torno.

JACINTO

Però...

AGNA-ROSA

No vui; no vui semblar trista.

(Se'n va cap al seu quarto.)

JACINTO

Pobre noia! Com s'afinen els sentits de les

ànimes quan bateguen pera fugir del còs! I com escolta, l'instint!; i com vigila, l'esperança!... Bah, pintem! Els que vivim de colors blaus, també havem de veure'ls colors morats, quan ens els porten an els llavis.

(Entra'l senyor Metge.)

ESCENA V

En Jacinto i el senyor Metge

SENYOR METGE

Vós per aquí, Jacinto?

JACINTO

Sí. He entrat a pintar aquest pati, senyor metge.

SENYOR METGE

Es brillant, veritat?

JACINTO

Molt. Molt brillant.

SENYOR METGE

Veig que haveu començat la malalta.

JACINTO

Es preciosa!

SENYOR METGE

Perquè està malalta?

JACINTO

Pot-ser sí! Els pintors, senyor metge, tenim hores de crudeltat. Deu estar molt mala...

SENYOR METGE

Es morta!

JACINTO

També són crudels, els metges.

SENYOR METGE

Si és la veritat. Vosaltres l'observeu per fòra: nosaltres per dintre.

JACINTO

Es cert! No sols l'observem, sinó que gaudim, observant-la. Nosaltres pintors, a poc de pintar, ens és possible de descriure la barreja de condol i d'egoisme am que's busquen tots els plecs del sofriment, les senyals de la mort que va apropant-se, i els colors que van perdent-se, quan s'està davant d'un model. D'aquella grogor esglaiadora no se'n veu més que les fineses del groc; d'aquelles venes malaltes, no més que les mitges tintes violetes, perdent-se en colors finissims; del dolor lo que'n traspua, i de les enguníes de l'ànima, l'expressió, no més que l'expressió. A poc de pintar, la pobra malalta ja passa a ser una figura, una cosa d'una bellesa macabra, la natura morta primorosament hermosa.

SENYOR METGE

I encara, vosaltres, no'n veieu més que'ls colors de les penes. Nosaltres, que'n veiem les llagues i ens hi entussiasmem am les llagues, i les seguim pas a pas en el seu camí de destrucció, i fins trobem amor en seguir-les!

JACINTO

Però és una altra cosa. Nosaltres gaudim i

planyem alhora. Mireu: ara mateix, quan era aquí, el sol la seguia i li amanyagava les mans, i li besava la cara, i l'omplia de petons d'or, i l'anava coronant de rodonetes de reflexes, amorosint la fredor d'aquell cor que s'apagava, i jo estava enguniós... però pintava; no veia'l quadro, no veia més que an ella, i em feia una gran pena; però, perxò, pintava. Hi ha hagut un moment que ja he pintat d'esma. Quieta i tremolosa, les flors, les altres flors, semblava que la miressin, i tot guaitava la figura, i tot desapareixia, i ella era tot el quadro: lo demés feia d'aureola, de fondo, de celatge blau. Les plantes marcides, les rodonetes de sol, tot se fonia, tot s'esfumava, voltant aquella nota tant trista, aquella gran flor, més hermosa i més marcida que les altres, torcent el coll com els lliris, i jo la pintava, la flor! I la pintava tot doblant-se, i no veia que's moria!

SENYOR METGE

Ai, company! Que no us arribi an el cor l'aroma!

JACINTO

Ja seria tard!

SENYOR METGE

Mireu que l'amor no mira el rellotge...

JACINTO

Quan és d'arena, el rellotge, ja ve'l distreure-s.

SENYOR METGE

No pas pintant.

JACINTO

Però cambiant de quadro.

SENYOR METGE

Si podeu cambiar, rai!

JACINTO

I qui me'n privaria?

SENYOR METGE

Vós mateix. Aquests patis, devegades, són presons de voluntaris.

JACINTO

No hi ha temor. No més fa un moment que hi he entrat.

SENYOR METGE

I ja no us en anirieu.

JACINTO

No me'n havia d'anar!...

SENYOR METGE

Ho dubto.

JACINTO

Un malalt sempre inspira simpatia.

SENYOR METGE

I, sobre tot, una malalta, veritat?

JACINTO

No's va tant depressa!

SENYOR METGE

Entro a dintre i surto desseguida. Que'm voleu acompanyar, en sortint?

JACINTO

Després de preparar el fondo.

SENYOR METGE

El fondo, em sembla que aviat serà fet; però la figura... Ai, la figura!...

JACINTO

Però, ho creieu que's pot morir?

SENYOR METGE

Pot-ser no, pobre artista!

JACINTO

Salvar-se?

SENYOR METGE

Molt ho voldriem, però...

JACINTO

Però què?

SENYOR METGE

Que cuiteu a acabar el quadro.
(Entra a dintre, i en Jacinto continua pintant.)

ESCENA VI

En Jacinto i «Don José»

DON JOSÉ

Que no hi són? *(En Jacinto se'l mira i no respon.)* Déu lo guard.

JACINTO

Déu el guardi.

DON JOSÉ

Que no hi són les dònes?

JACINTO *(mirant-lo)*

Vostè deu ser aquell parent...

DON JOSÉ

Sí, senyor: sóc parent de la Maria.

JACINTO

Ja'n fa la cara.

DON JOSÉ

De què?

JACINTO

De ser aquell parent.

DON JOSÉ

Que són dintre, les dònes?

JACINTO

No, senyor.

DON JOSÉ

Hi tenen de ser. Veig que vostè està de broma. Els pintors sempre estan de broma!

JACINTO

Molt de broma! Però devegades les bromes... s'embromen.

DON JOSÉ

Ja n'he conegut algun d'artista, aquí i *allá*. *Gente bulliciosa,* bons xics, homes poc enteni-mentats, que tiren els diners *por la ventana,* però sense mala intenció. No's fan mal més que an ells mateixos.

JACINTO

Ja fan prou! Tot-hom fos axís, no acamparia segons qui.

DON JOSÉ

De tot hi ha. Veig que s'entreté pintant el pati. Es molt bonic, per lo capritxós; però'l dia que fos meu el rascaria.

JACINTO

Am les ungles?

DON JOSÉ *(rient)*

Ja, ja! No les tinc tant llargues, *joven.*

JACINTO

Me sembla que quan l'esgarrapi, la casa, ja serem vells.

DON JOSÉ

Doncs li sembla malament. Pot-ser està destinada a ser meva més aviat de lo que's pensa.

JACINTO

Ja ho sé que la mina.

DON JOSÉ

Alto! No la mino: la treballo, i no li dic com ni per què perquè és llarc de dir. La bona gent no estan gaire bé d'interessos; i

si desgraciadament passés lo que podria ser, si la noia...

JACINTO

No'n parli, de la noia.

DON JOSÉ

Per què?

JACINTO

Perque li prego que no'n parli.

DON JOSÉ

No'm penso dir-ne res de mal.

JACINTO

Hi ha coses que'm posen nerviós, i avui n'estic molt, de nerviós, i en els seus llavis no hi escauen les poncelles.

DON JOSÉ

No l'entenc.

JACINTO

No'ns entendriem mai, vostè i jo.

DON JOSÉ

Bah, bah, bah! Que'l destorbo? Que li faig ombra an el quadro?

JACINTO

I què té de fer ombra!

DON JOSÉ

Doncs, *genialidades* de pintor. Tots són uns.

JACINTO

Es veritat: som uns i vostès uns altres.

DON JOSÉ

Bueno. Entro a dintre.

JACINTO

Val més que no hi entri.

DON JOSÉ

I per què?

JACINTO *(nerviós)*

Perquè estan malalts; i vostè ja ho sap. Perquè la noia està malalta, ho sent? Perquè la noia està malalta.

DON JOSÉ

Per això hi vaig.

JACINTO

Per això hi va? I diu que per això hi va? Quina inconciencia!

DON JOSÉ

Però, què li passa?

JACINTO

Ja li he dit. Em passa que avui estic nerviós. Que tinc ganes de trobar un usurer i vendre-li'l quadro i fer-li engolir els diners;

que tinc febre d'agafar un aligot que jo sé, i per broma tirar-lo an el mar, i fent broma ofegar-lo, i fer-li un panteon de la broma, amb unes lletres d'or ben grosses i ben bé d'or que expliquin ben clar que era un bretol.

DON JOSÉ

I això què vol dir?

JACINTO

Vol dir que faig broma.

DON JOSÉ

Vosté és boig, jove.

JACINTO

Avui, sí.

DON JOSÉ

Bah, bah! Pinti, si vol, que vaig a dintre.

JACINTO

No hi vagi a dintre, li suplico.

DON JOSÉ

Bé; però per què?

JACINTO

Perquè no entri la prosa en aquest pati. No desperti amb amargues realitats an els que somnien... Pensi que la noia...

DON JOSÉ

Acabáramos! Ja ho entenc: això són *celos*. Vostè deu ser... diguem-ne'l promès. Que per molts anys, jove. Vaia un pintor *ficro!*

JACINTO

Vol no entrar-hi?

DON JOSÉ

I am quin dret m'ho demana?

JACINTO

No més que amb el dret que tenim els debils... de diners, de suplicar an els poderosos;

amb el dret de l'artista de guardar la virginitat de les parets i la blavor immaculada, i amb el dret de caçar els llimacs que poden babejar les flors. Ho entén ara? Cregui-m, estic excitat, i no hi entri.

DON JOSÉ

No, *hombre,* no. Me'n vaig. No hi tinc cap empenyo. Si encara hi guanyo no entrant-hi. Ja tornaré, o prou que m'enviaran a cercar, i aviat, a menos que vostè... Digui a la *novia* que venia a portar-li allò, i que m'ha tret el senyor amo.

JACINTO

Ni sóc el senyor amo, ni'l trec, ni tinc cap dret a treure-l.

DON JOSÉ

Doncs, que m'ho ha demanat?

JACINTO

Suplicat.

DON JOSÉ

Etcétera.

JACINTO

I li suplico una altra cosa: que, si se'n pot estar, no torni.

DON JOSÉ

Locos! Tots una colla de *locos!* *(Se'n va)*

JACINTO

No tenir diners! No tenir els miserables diners pera tirar-los-hi per la cara!

(Surt el metge.)

ESCENA VII

En Jacinto i el senyor Metge

SENYOR METGE

Que hi havia algú?

JACINTO

Sí: un que demanava i se n'ha anat.

SENYOR METGE

No veniu am mi?

JACINTO

Encara tinc feina.

SENYOR METGE

Molt en compte am la tigura...

JACINTO

I com està?

SENYOR METGE

Està... que aviat ja no gosaré dir-vos-ho. *(Se'n va. Surt la Maria acompanyant a l'Agna-Rosa fins allí mateix aon seia.)*

ESCENA VIII

LA MARIA, L'AGNA-ROSA I EN JACINTO

MARIA

Que cridaven?

JACINTO

No, senyora. Ara enraonava amb el metge.

MARIA

Hauria jurat que's disputaven.

JACINTO

No, dòna: feiem... broma.

MARIA

Noia, me'n vaig a arreglar-te'l quarto.
(Se'n va, obra la finestra del quarto de l'Agna-Rosa i la deixa oberta.)

AGNA-ROSA

Sí, que's disputaven. Quasi ho he sentit tot. Gracies.

JACINTO

Gracies de què?

AGNA-ROSA

D'haver-nos defensat, quasi sense coneixe-ns.

JACINTO

Es clar que'ls conec. Els que pintem, aviat la coneixem la bondat, quan se du pintada a la cara. Per mi, ja'm són de la familia.

AGNA-ROSA

Es extrany. Vostè encara no sé com se diu i ja...

JACINTO

Jacinto.

AGNA-ROSA

Vostè, Jacinto, tambe és com si ja fos de casa. D'un altre me n'hauria donat vergonya, de que tant aviat ens sapigués les nostres penes, i de vostè, no. Que no'n té, vostè, de familia?

JACINTO

Es com si no'n tingués. Tinc germans, però són lluny. Qui sap on paren!

AGNA-ROSA

Pobre!

JACINTO

No tot són festes, pera'l pintor. També'n passem d'hores llargues! Hores d'esperar, de febre, de defalliment, de desconsol, de que l'amor que tenim, que és el nostre art, ens abandona a mig camí, i sense ell, desamparats, veiem lo que no voldriem veure, i no veiem lo que voldriem.

AGNA-ROSA

Qué vol dir, Jacinto?

JACINTO

No res. Vui dir que no tot són colors bonics anant pel món. No li sapiga mal que estigui enterat de lo que'ls passa. També ho hauria endavinat.

AGNA-ROSA

Ai, ai! I com?

JACINTO

Els que pintem interiors n'endavinem moltes de coses íntimes i fondes que passen darrera de les parets. Endavinem les bones i les dolentes. Per molt recloses que estiguin, les parets, en traspuen pels envans, per les escletxes i per darrera de les cortines. Devegades pels plecs de la funda d'un silló sospitem una llarga malaltia; pel desordre dels mobles, un cançament de viure; pels testos de les finestres, una vida jova que viu d'amor i d'illusions; per una toia esllanguida i mústiga,

un abandono de l'ànima, i per una poncella fresca, per una poncella posada en un vaset de vidre, ¡si n'endavinem de somriures, i albes de joventut, i dematins d'esperances!

AGNA-ROSA

Doncs, ja que sap d'endavinar, digui-m: què hi endavina a casa meva?

JACINTO

Que hi passa un nuvol, però que eixirà un sol esplendent com una gloria.

AGNA-ROSA

Veritat que sí?

JACINTO

I que vostè tindrà salut.

AGNA-ROSA

Però no m'enganyi!

JACINTO

I que's casarà.

AGNA-ROSA

També? Am qui?

JACINTO

Ai! Això nó m'ho diuen les parets.

AGNA-ROSA

Quina llàstima! I vostè que's casarà?

JACINTO

Jo, com que no'n tinc de parets, ni menos puc consultar-les. Jo aniré enllà, sempre enllà, veient altres interiors, i altres patis...

AGNA-ROSA

Com aquest?

JACINTO

No. Com aquest, cap. No són tant blaus els que's troben per la ruta.

AGNA-ROSA

Que'n deu haver vist, corrent món!

JACINTO

Masses. A cada un que se'n va trobant, un hi deixa una miqueta de vida, i aixís que s'hi va prenent carinyo i el cor hi voldria fer niu, un té d'anar-se'n i arrencar les arrels plantades. Molts cops, el quadro s'ha acabat massa depressa!

AGNA-ROSA

Aquí, no porti cap pressa a acabar-lo. Com més trigarà, molt millor. Estem tant soles!, i vostè'ns farà molta companyia.

JACINTO

Que no vol que pinti, i es trigarà més a acabar?

AGNA-ROSA

Sí, que ho vui. Aquest... acabi-l... qui sap!...

JACINTO

Qui sap què?

AGNA-ROSA

Si tindré de fer llit!

JACINTO

I ara!

AGNA-ROSA

Escolti, aquest acabi-l, i, si per cas, després en comença d'altres.

JACINTO

Aixís està bé.

AGNA-ROSA

Doncs, pinti-m. *(En Jacinto se'n va cap al quadro i pinta.)* Aon tinc de mirar?

JACINTO

Miri allà on la porti'l pensament. *(Pausa. Es mira an ell.)* Que no ha estimat mai?

AGNA-ROSA

No encara.

JACINTO

Que no ha sentit desitjos d'estimar?

AGNA-ROSA

Molts cops em penso que sí, i altres dubto. No ho sé prou. Voldria, voldria, i no sé bé lo que voldria. Quan estava bona no més desitjava riure; però ara... ara no sé... voldria altra cosa. Quan penso, mig com somniant, aniras al ball, aniras a córrer, aniras a resar, no penso mai: hi aniras sola: sempre'm sembla que té d'acompanyar-m'hi algú, i aquest algú no és ningú, encara. És com si fos una ombra que vé am mi, una ombra dolça, que jo m'hi sostinc mig malalta, i que'm mira, aquella ombra, i... vès que és extrany!... si acluco la vista, encara la veig molt més clara. Que vol dir que és estimar, això?

JACINTO

Ja s'hi apropa. Falta no més que l'ombra es torni home.

AGNA-ROSA

Pot-ser val més que no s'hi torni, veritat?

JACINTO

Pot-ser sí. Pot-ser ja ho és. Que no li agradaria veure'l que la té d'estimar?

AGNA-ROSA

Molt! Però que ell no'm vegés a mi! Quina vergonya! Això li dic a vostè, perquè ja sé que no pot pas estimar-me.

JACINTO

I com ho sap?

AGNA-ROSA

Ai, ai! No ho sé. *(Abaixa la vista.)*

JACINTO

Per què abaixa'ls ulls? Miri-m com fins ara!

AGNA-ROSA

Vaja, pinti-m, que'm fa engunia.

JACINTO

Si ja no sé què pinto. Enraoni, enraoni, que'l seu parlar sembla una font d'aigua clara.

AGNA-ROSA

No sé què dir.

JACINTO

Digui lo que vulgui, que tot lo que digui serà hermós. Obri la veu del fantasiar i digui, digui com si jo no hi fos al davant, com deu parlar a la nit amb els ulls desvetllats, com deu parlar cap-al-tard a les onades, com deu parlar quan està sola! Miri-m am tota confiança.

AGNA-ROSA *(mig rient)*

Tinc por de mirar-lo.

JACINTO

Li faig por?

AGNA-ROSA

Em fa por que m'endavini el pensament, mirant-me.

JACINTO

Quin pensament amagat pot tenir-hi darrera d'aquests ulls tant clars?

AGNA-ROSA

Sempre n'hi ha algun, al fons de tot.

JACINTO

I jo'l veuria?

AGNA-ROSA *(rient)*

I pot-ser l'ha pintat al quadro.

JACINTO

Jo no'n pinto, d'il·lusions. Am prou feines que pugui pintar veritats. Miri-se'l.

AGNA-ROSA *(apropant-se)*

Que's pot veure?
(Es mira'l quadro, i al veure-s'hi queda sorpresa i mig desvanescuda, i es posa les mans als polsos.)

JACINTO

Déu del cel! Què té?

AGNA-ROSA

Això és veritat? Tant groga estic? Tant malalta? Aquest és el meu retrato?

JACINTO

No, dòna. Si no està més que començat... Si aquest groc... és... Si... Escolti, escolti... *(Agna-Rosa se'n va cap al seu quarto.)* Escolti un moment. Per Déu, escolti!

AGNA-ROSA

Deixi-m estar!.. No'm trobo bé!... Me'n vaig al quarto!
(A l'arribar a dalt de la finestra, creient

que no la veuen, despenja depressa un mirallet, es mira, i al veure-s s'apoia, plorant, an el bastidor de la finestra, tapant-se la cara amb una mà i deixant caure l'altra, amb el mirall, a la part de fòra. En Jacinto, que l'està mirant mig amagat, diu:)

JACINTO

Què he fet! Què he fet! Pobre de mí! Què he fet! Per què he vingut? Per què li he fet mal? Per què l'he hagut de començar aquest quadro!

TELÓ

SEGON ACTE

SEGON ACTE

El mateix pati

ESCENA I

NOIES PRIMERA, SEGONA, TERCERA I D'ALTRES, EN JACINTO, DÒNES PRIMERA I SEGONA, LA MARIA I L'AGNA-ROSA.

(A l'aixecar-se'l teló, l'Agna-Rosa i dèu o dotze noies estaran arreglant la capella de la Verge. En Jacinto, a dalt d'una escala de mà, clavant fulles de paper a les cortines de la capella. Al peu de la porta d'anar al carrer, assegudes, la Maria i dugues veïnes, vestides de negre.)

NOIA PRIMERA

Tingui compte a caure, Jacinto.

NOIA SEGONA

I que fan bonic tantes fulletes de paper! Semblen naturals!

NOIA TERCERA

I les naturals semblen de paper.

NOIA PRIMERA

En sap molt d'arreglar altarets. Que ja n'havia arreglat d'altres?

JACINTO

Ni n'he arreglat mai, ni pensava arreglar-ne en ma vida.

NOIA PRIMERA

Doncs en sap més que'l vicari.

JACINTO

Què saben els vicaris, de flors!

NOIA TERCERA *(donant-li'l dosser)*

Ara posi'l dosser. Avui fins dosser, que és el darrer dia.

DÒNA PRIMERA *(a la Maria)*

Doncs, és un remei que no li costarà ni un centim, i que me'n donarà les gracies. Miri: pren un tupinet...

TOTES *(pel dosser)*

Molt bé! Molt bé!

AGNA-ROSA

I que hermós que queda! Sembla un cel en petit.

JACINTO

I ara què més?

NOIA PRIMERA

Ara baixi la Verge, que li havem de cambiar el vestit.

JACINTO *(baixant-la)*

Tingui-la, que baixa del cel.

TOTES *(fent-li petons)*

Que bonica!

NOIA PRIMERA

Que pietosa! Té: vesteix-la tu, Agna-Rosa. *(L'Agna-Rosa s'asseu, la besa i se la posa a la falda. En Jacinto's queda dret darrera de la cadira, les noies la volten i dues o tres s'asseuen a terra.)*

AGNA-ROSA

Sí, que la vestiré. Doneu-me'l manto blau. *(Li cambia'l manto.)* Ara, la corona. *(L'hi posa.)* I els peus? La tindriem de calçar.

NOIA SEGONA

Pot-ser no hi anava de calçada, la Verge...

AGNA-ROSA

Que hi anava, Jacinto?

JACINTO

No devia anar-hi gaire, quan va trepitjar tantes espines.

AGNA-ROSA

Pobreta! No hi fa res. Aquesta l'haurem de calçar. Bé les calcen les nines. I aquesta és com si ho fos una, de nina.

NOIA TERCERA

Sí, que sembla una infanteta.

AGNA-ROSA *(breçant-la am la cadira)*

Com que ho és... Voleu jugar que si li canto la non-non se'm queda adormida a la falda?

TOTES *(rient)*

Ja, ja, ja!

NOIA SEGONA

Pot-ser sí.

AGNA-ROSA

Que m'agraden els infants! Que no li agraden a vostè, Jacinto?

JACINTO

Més que'ls homes.

NOIA PRIMERA

El mal és que, pobrets!, molts cops se posen malalts i es moren.

NOIA SEGONA

Però van al cel!

AGNA-ROSA

Es ben cert. Tingui, Jacinto. Posi la Verge a la capella.

(En Jacinto l'hi puja.)

DÒNA PRIMERA

Aquesta tós, devegades, ve d'una tristor de naixença.

DÒNA SEGONA

Si sempre ha estat com un aucell, d'alegra.

MARIA

Calleu, que ella podria...

JACINTO *(desde l'escala)*

I ara, res més?

NOIA SEGONA

Ara, els gerros. *(Els posa.)*

TOTES

Molt bé! Molt bé

NOIA PRIMERA

Es un Maig!

NOIA TERCERA

I a quina hora havem de venir a cantar?

AGNA-ROSA

D'aquí un rato, com cada dia. Avui fins jo cantaré. Estic contenta. No sé què ho fa, però'm sembla que respiro un altre aire que'ls demés dies; que respiri més claror, i que la vida'm torna. Sí: avui vui cantar.

TOTES

Sí, sí.

JACINTO

Però sense cançar-se.

AGNA-ROSA

Lo que demana'l cor no cança mai, i avui me demana cantar, cantar a la Verge, i cantar pera treure-m una alegria de dintre.

NOIA PRIMERA

Sí que'n fa avui, d'alegria!

NOIA SEGONA

N'és dia.

NOIA TERCERA

Es l'ultim dia de la Verge.

NOIA PRIMERA

Doncs, fins desprès.

(Se'n van enraonant totes alhora.)

DÒNA PRIMERA

Adéu-siau, Maria. Sobre tot, aquelles herbes i les flors. Se'n compten miracles, de les flors.

MARIA

Adéu-siau.

(Se'n van les dugues dònes.)

AGNA-ROSA

I vostè també se'n va, Jacinto?

JACINTO

Per poca estona. Que li sap mal?

AGNA-ROSA

No trigui a tornar, que té de continuar el quadro.

JACINTO

El quadro rai! Ja sap que no és ell el qui'm fa tornar.

AGNA-ROSA

Jo?

JACINTO

I, doncs, qui vol que sigui?

AGNA-ROSA

Fins aviat.

(Se'n va. L'Agna-Rosa's queda asseguda. La Maria va a asseure's aprop d'ella.)

ESCENA II

AGNA-ROSA I LA MARIA

MARIA

Ja se'n va la joventut!

AGNA-ROSA

I que contenta que estic, mare!

MARIA

Déu faci que duri!

AGNA-ROSA

Sí, que durarà. Apropi-s.

MARIA

Què hi ha?

AGNA-ROSA

Apropi-s més.

MARIA

Però, què hi ha?

AGNA-ROSA *(amb alegria)*

Que ès veritat, mare! En Jacinto m'estima!

MARIA

Déu te faci bona!

AGNA-ROSA

L'hi juro, mare!

MARIA

Tot-hom que't coneix t'estima.

AGNA-ROSA

Però ell m'estima d'una altra manera.

MARIA

Si no més fa vuit dies que ve...

AGNA-ROSA

No hi fa res. Jo ho sé.

MARIA

Que t'ho ha dit?

AGNA-ROSA

No m'ho ha dit clar, però l'hi conec. L'hi conec en tot: en el modo que'm parla, en el modo que'm mira, en el modo que endavina'ls meus desitjos, i fins quan me vol fer riure, i quan no vol que estigui trista.

MARIA

Mira que no és pera tu, filla meva.

AGNA-ROSA

Per què, no és pera mi?

MARIA

Perque ell se n'anirà! Farà'l seu camí...

AGNA-ROSA

Si ell fa'l seu camí, jo faré'l meu: em moriré, mare!

MARIA

No diguis això!

AGNA-ROSA

Doncs, que no's mogui. No vui que's mogui. Per què's té de moure?

MARIA

Bueno, no's mourà.

AGNA-ROSA

Que és guapo! Veritat, mare, que és guapo? I quines coses em diu! Si'l sentís quan me parla a soles! No semblen paraules lo que'm diu; sembla una mena de musica que'm cura de tots els mals. Em parla de quan era xiqueta, i sembla que fins ell s'hi troba, parlant-ne, i em desperta de tot lo que no'm recordava!

I les coses, i els pobles que ha vist, i les histories d'encantament que m'explica, i...

MARIA

No't cancis...

AGNA-ROSA

Si no'm cançaria mai, parlant d'ell. Sabent tant com sap, no sé per què m'estima. Però es veritat! Escolti, mare: fins en un moment d'aquells que tinc devegades, que veig les coses negres, i les hi anava contant, contant, com si parlés am mi mateixa... li vaig veure caure una llagrima, i... sap què va fer pera que no'l vegés? Se va amagar darrera del quadro, i no sé si devia caure a sobre del meu retrato, aquella llagrima; però jo la vaig sentir com si'm caigués a dintre l'ànima.

MARIA

Pobra filla meva!

AGNA-ROSA

I vès que és extrany! Vaig estar contenta que plorés. Que és tenir mal cor això, mare?

MARIA

Deu ser perquè l'estimes.

AGNA-ROSA

No és pas mal. Sí, que'l dec estimar, perquè, si no ve, pateixo; si tarda, l'anyoro; si pinta, em sap greu que no'm miri, i si no vingués... No vui pensar-hi. Veritat que vindrà sempre i no'ns deixarà?

MARIA

Què vols que't digui?

AGNA-ROSA

Que sí, vui que'm digui.

MARIA

Doncs, sí.

AGNA-ROSA

Que no li passava a vostè quan era jove? Que no'n passava, d'enguníes?

MARIA

Prou, que'n passava!

AGNA-ROSA

I d'hores boniques?

MARIA

També. Era molt bo, el teu pare, al cel sia.

AGNA-ROSA

També ho és en Jacinto, i vindrà sempre. Ell m'ho ha promés, i estaré bona i ja quasi n'estic, de bona.

MARIA

No saps l'alegria que'm dónes!

AGNA-ROSA

Sí, que ho estic; i... sap què vui fer ara? Posar-me'l vestit bo. Vui mudar-me. Mudar-me tant com pugui.

MARIA

Però, què't passa?

AGNA-ROSA

Que vui sortir; que no m'hi vui estar aquí dintre: vui anar a vora del mar; vui pujar a l'ermita del calvari, i a la plaça, en sortint de missa, i hi vui anar al costat d'en Jacinto. Vui que'm vegi tot el poble amb ell i, sobre tot, les amigues, i vui ensenyâ-ls-hi, i di-ls-hi: «Mireu-lo que és guapo! No'n trobareu cap com ell. Doncs, pera que ho sapigueu, encara és més bo que guapo».

MARIA

Mentres això no't faci mal...

AGNA-ROSA

Ja ho veurà, mare.

MARIA

Que vols que vingui a ajudar-te?

AGNA-ROSA

No, mare. Prou que'l sé'l calaix aont és el vestit! Prou que me'l miro sovint, allí ajegut i aplanat! Però avui el trauré, el tornaré a lluir i en fugiran aquelles arnes, que ja hi entraven com a un ninxo. *(Anant-se'n.)*

MARIA

Déu faci que no'l tinguem de plorar, el vestit!

AGNA-ROSA

No, mare. Avui no n'és dia. *(Se'n va.)*

ESCENA III

LA MARIA I «DON JOSÉ»

DON JOSÉ

Estas sola?

MARIA

Tu per aquí? Sempre ho estic prou, de sola.

DON JOSÉ

No tant com això. Devegades hi ha algú...

MARIA

La noia.

DON JOSÉ

I el senyor pintor.

MARIA

Doncs no hi és.

DON JOSÉ

Em pensava que hi vivia, aquí.

MARIA

I si hi visqués, què?

DON JOSÉ

Per mi, *conformes;* però, promès o no promès, esteu fent enraonar a tot el poble, i jo us aviso...

MARIA

No crec que enraoni més que tu.

DON JOSÉ

Bueno. Ja saps que vaig al gra i parlo poc. *Estamos?* Però m'extranya que un *mequetrefe*...

MARIA

Pera dir mal d'ell has vingut?

DON JOSÉ

Ja ho sabras, pera lo que he vingut: pera ell i pera vosaltres. Encara que jo tinc molt aguant i em faig bastant carrec de qui *suelta* les paraules, ja compendras que les que'm va dir l'altre dia'l pintor que crieu a casa...

MARIA

Mal home!

DON JOSÉ

... no poden quedar aixís, tant enlaire. Ja

sé que les frases dites per un home sense capital no ofenen; però devegades molesten. Pregunto jo: què hi fa aquí un home que no us pot donar protecció?

MARIA

Què saps tu?

DON JOSÉ

Si he pres informes i no se li sap cap renda!

MARIA

Però, que't penses que no més se viu de diners? Que't creus que no hi han altres consols en la vida?

DON JOSÉ

Valents consols, els que ell us dongui! Qui és ell?

MARIA

Un home honrat.

DON JOSÉ

Buen provecho.

MARIA

I un home de cor.

DON JOSÉ

D'aquesta eina no se'n viu.

MARIA

No sé, si se'n viu; però fa viure.

DON JOSÉ

Jo crec que'l viure aquí am la farum de tantes flors us ha trastornat els sentits.

MARIA

I jo crec que'l baf dels diners t'ha ressecat les entranyes.

DON JOSÉ

Què haurieu fet sense'ls meus *pesos?*

MARIA

Morir-nos abans?

DON JOSÉ

Por eso. Vaia un consol!

MARIA

Tot és mellor per nosaltres que tenir-te de menester.

DON JOSÉ

No ho deies pas aixís temps endarrera.

MARIA

Perquè'ns ofegavem. És a dir, s'ofegava la noia, i ens hauriem agafat fins a una barra de foc.

DON JOSÉ

I jo era la barra de foc?

MARIA

Pitjor: de gel. A cada favor que'ns feies

ens anaves sitiant per fred. Sort que Déu Nostre Senyor envia el sol, i sort que tu no'ns el pots pendre i que havem viscut al seu caliu. Queda-te-la, si vols, la casa. Roba-ns-e-la i llença-ns a un recó, que'n sortirem d'una vegada.

DON JOSÉ

Ara rai! Ja teniu un salvador!

MARIA

Sort d'ell, mal home!

DON JOSÉ

Ni t'escolto. Ets *mujer*. Abans no portava pressa; doncs ara'n porto. Abans, fent-vos bé...

MARIA

Fent-nos bé?

DON JOSÉ

Sí. Abans, fent-vos bé, volia lograr la casa, per capritxo. Ara el capritxo s'ha tornat un *puntillo*. *Estamos?*

MARIA

Què vols dir?

DON JOSÉ

Vui dir que he vingut perquè o el vostre celebre pintor em torna'ls vuitcents i pico de *pesos*, o us embargo.

MARIA

Però, infame!, no veus que la noia...

DON JOSÉ

Què la noia! Sempre la noia! Pera festejar no'm necessita. Aneu-vos-en pel món amb ell a fer quadros, a viure del aire del cel, i a menjar d'això d'il·lusions, que aquest menjar prova molt a les ànimes sensibles. *Entiendes?*

MARIA

Massa, que t'entenc!

DON JOSÉ

Doncs quedem aixís.

MARIA

Quedem com vulguis.

DON JOSÉ

Digueu-ho an ell, i pot-ser ell...

MARIA

I què li havem de dir an ell, malvat? Ja ho saps que no l'hi direm.

DON JOSÉ

Delicadeses, ara?

MARIA

Vés-te'n! Sembla que no n'hi pugui haver de feres com tu an el món. Doncs n'hi ha, i ets tu!

DON JOSÉ

Dònes! *Mujeres!*

(Poc abans d'aquestes paraules ha sortit l'Agna-Rosa al replà de l'escala amb el

vestit color de rosa, i, veient a «Don José» que se'n va, el crida.)

AGNA-ROSA

Don José! Escolti, *Don José!*

DON JOSÉ

Nada, nada: a lo *dicho*, que porto pressa i no vui escenes de llagrimes.

(La Maria cau asseguda a una cadira, i se li apropa l'Agna-Rosa.)

ESCENA IV

LA MARIA, L'AGNA-ROSA I DESPRÉS EN JACINTO

AGNA-ROSA

Mare!

MARIA

Pobres de nosaltres!

AGNA-ROSA

Què vol *Don José?*

MARIA

Lo de sempre.

AGNA-ROSA

No's disgusti, mare. Per mi no's disgusti. També tot té d'acabar-se...

MARIA

Què tens, filla meva? Ara fa poc tant animada, i ara... Què tens? Diga-m'ho tot, estrella meva!

AGNA-ROSA

Què tinc de tenir? També lo de sempre. Que poc duren les alegries! Hi ha un moment tot ho veia hermós. M'he posat el vestit dels dies feliços, i ja no ho són, de festa, els dies. Es veu que no era'l vestit lo que'm tenia de mudar: era jo mateixa. Que m'he aflaquit!

MARIA

Si't va molt bé! Això't trastorna?

AGNA-ROSA

Això, i tot. Pobre vestit! Se'n recorda del dia del ball de la sala, que havian guarnit les columnes d'arbres i que'n sortien llumets com fruita! Doncs entre'ls plecs del vestit n'he trobat, d'aquelles fulles. Però que seques i que tristes! Fan com jo. Han caigut com jo. Mirin una: encara'n fa olor, del ball; una olor de vida, una olor de vida marcida.

MARIA

Però que reviurà. Tingues coratge. Pensa que'm tens a mi; pensa que ets jove; pensa que també tens en Jacinto.

AGNA-ROSA

Que tarda a venir!

MARIA

No tardarà.

AGNA-ROSA

No tarda, però triga. No vui que's mogui

d'aquí, mare. Digui-li vostè, que no's mogui, digui-li que sense ell m'anyoro; digui-li que és meu, que jo'l vui meu! Digui-li lo que jo no li goso dir: que sí, que l'estimo; i també digui-li que n'estic molt, de malalta!

MARIA

Bé té de sortir.

AGNA-ROSA

No pas avui.

MARIA

Avui?

AGNA-ROSA

Perque avui... el necessito. No sé quin voler té que m'arrenca totes les penes. Me conta coses, coses, i no'm deixa pensar, i em quedo com aturdida, i ell no's cança, i jo'l segueixo sense volguer saber on me porta; i en seguim, mare, en seguim, de terres i terres!... Pot-ser m'aconsola enganyant-me; però no hi fa res: vui que m'enganyi. Ho sent? Necessito que

m'enganyi. Tinc por, mareta! Tinc por de quedar-me sola!

MARIA

De què tens por, filla meva?

AGNA-ROSA

Escolti: tinc por de morir-me. Me fa por el morir-me.

MARIA

Per Déu, filla, no diguis aquestes coses!

AGNA-ROSA

Mare meva! Veritat que no'm moriré? No seria trist, a divuit anys, no més que a divuit anys, tenir-me de despedir no sols de tot lo que estimo, sino de tot lo que estimaria? Dir-se: pot-ser avui, pot-ser demà, pot-ser d'aquí a una hora se't clouran els ulls, i per sempre, per sempre de sempre!...

MARIA

Filla!... Que'm mates!...

AGNA-ROSA

No; no'm vui quedar a les fosques. No'n vui, de caixa! No la vui una tapa sobre'l pit! No'm vui ofegar! *(Fa esforços perquè s'ofega.)* M'ofego! M'ofego!

MARIA

Déu del cel! *(La descorda.)*

AGNA-ROSA

M'ofego, mare! Tregui-m aquest pès de sobre! Aire! Aire!... El mar!... Jacinto!... Aire! Aire!...

(Es queda desmaiada.)

MARIA

Filla meva!... Assistencia! Desperta-t! Sóc jo, que't crido; sóc jo! La teva mare't crida! Es la teva mare, que't crida!... Assistencia! Veniu, que la meva filla se'm mor i no'n tinc d'altra, de filla! Respon, per Déu! Respon o sóc jo que moro! No'n tinc d'altra! No'n tinc d'altra!

(Arrenca un gran plor. En aquest moment

arriba en Jacinto i, veient el desmai, entra corrent.)

JACINTO

Agna-Rosa! Agna-Rosa!

MARIA

Es morta, Jacinto!

JACINTO

Calli!...

MARIA

Es morta! Es morta!

JACINTO

Que ha estat?

MARIA

No ho sé... El vestit... *Don José...*

JACINTO

Encara aquell bretol?... Agna-Rosa! Agna-

Rosa! *(L'Agna-Rosa obre'ls ulls com si despertés d'un somni, i el pintor, al veure-la desperta, diu:)* Maria, corri a buscar el metge!

(La Maria se'n va corrent.)

ESCENA V

L'AGNA-ROSA I EN JACINTO

AGNA-ROSA

Ets tu? Es vostè, Jacinto? Aon sóc?

JACINTO

Aquí, al meu costat.

AGNA-ROSA

I la mare?

JACINTO

Ja ve desseguida.

AGNA-ROSA

Us sentia enraonar i no podia respondre.

Us sentia lluny; les vostres veus les sentia lluny com si jo fos a dins del mar, d'un mar blau que m'hi anava enfonsant, i, com més me n'anava a fons, més blau anava sent, aquell mar. Quan he estat a baix de tot, hi estava més bé sobre l'arena! L'aigua'm passava pels ulls, i era tebia, l'aigua, i blava, sempre blava, molt més blava que aquest pati. Allavores m'he mort, i m'he trobat tant bé que no m'hauria volgut moure.

JACINTO

Sense cap dels que t'estimem?

AGNA-ROSA

Encara que no us vegés, us sentia aprop i ereu am mi. Que bé que'm trobo!

JACINTO

Coratge, que ara ve l'hora de viure!

AGNA-ROSA

Veritat?

JACINTO

Anirem al camp, al bosc, al cim de les montanyes; anirem a llocs que sempre hi faci estiu, a llocs deserts pera viure-hi a soles, ben a soles i ben apropats l'un de l'altre.

AGNA-ROSA

I jo també hi aniré?

JACINTO

I am mi, Agna-Rosa. Que no saps que no t'abandonaré mai? Que no ho saps que t'estimo? Que t'estimo més que al cel, i que't vui veure ben ditxosa?

AGNA-ROSA

Que és hermós viure! Veritat que hi anirem allí... lluny?

JACINTO

I aviat.

AGNA-ROSA

Que n'és molt, de lluny? Que és molt enlaire? Com és? Conti-m'ho, conti-m'ho, que no'm canço mai de sentir-lo.

JACINTO

Es... és com un pla de tarongers i palmes que'ns faran ombra a totes hores. Per terra és ple d'herba i flors grogues; les fonts hi corren, els arbres s'hi gronxen, i les montanyes ho volten tot de verdor.

AGNA-ROSA

I es veu el mar?

JACINTO

També hi vindran, les ones del mar, i fins mil sols hi faré venir, i millons d'estrelles, i orquestes d'aucells, i tot lo impossible, pera donar-te un moment de goig.

AGNA-ROSA

Tot això ja sé que no és possible; però també m'agrada sentir-ho.

JACINTO

Doncs tot serà.

AGNA-ROSA

No vui tant. Vui una sola veritat.

JACINTO

Demana-la.

AGNA-ROSA

Que sigui veritat que m'estimes. Si ho és, de veritat, les fonts, els arbres i els aucells seran allí aon siguem nosaltres. Jo no'n sé dir de coses ben dites. No més sabré dir-te'n que una, però te la diré am tota l'ànima: que t'estimo, que mai havia estimat a ningú, i que mai, però mai, estimaré a ningú més!

JACINTO

Es veritat?

AGNA-ROSA

Com vols que no ho sigui? El cor m'ho va

dir desseguida, que t'aniria estimant, i el cor no m'enganya. Fins ara, al fons de tot no hi tenia més que la pobra mare: ara hi ets tu, i am tu aniré allà aon vulguis, i em quedaré allí aon voldras, i no més demano una cosa: seguir-te, seguir-te sempre aon me portis, que estar am tu i viure per tu és tot lo que en el món desitjo.

JACINTO *(agafant-li la mà)*

Que tremoles?

AGNA-ROSA

Tremolo de goig, i tremolo de perdre-t.

JACINTO

Estiguis segura, vida meva! Ara començarem a viure. Avui neixem! Avui donem els primers passos vers el camí del nostre amor! I quin camí serà, amor meu! Quin camí de fulles de rosa, d'aroma, de dolcesa i de celistia! No tremolis, que tots els nuvols s'apartaran quan ens vegin.

AGNA-ROSA

Et crec! Et creuré sempre! No sabria creure a ningú més!

JACINTO *(agafant-li les dugues mans)*

Jo respiraré solament per tu, robaré salut per tu, viuré no més que per tu, i he de dur-te sense deixar-te tocar a terra.

AGNA-ROSA *(somniosa)*

T'estimo!...

JACINTO

Vora meu, aixís, ben vora meu, no tremolaras, perquè jo'n sabre'ls secrets de tots els teus tremolors, d'aquest tic-tac del rellotge dels teus nervis, i, d'aquesta harpa que ara tremola, no més deixaré que vibrin les cordes de l'il·lusió!

AGNA-ROSA

T'estimo!... Jo no sé dir no més que t'estimo!

JACINTO

Ni sapigues mai dir res més. Diga-la sempre. Diga-me-la sempre aquesta dolça paraula i no sapigues dir-ne d'altra. Ella serà l'oració de cada dia, i la resarem a tot-hora. La resarem tota la vida!

AGNA-ROSA

Jacinto!...

JACINTO

Mira-m! Deixa que'm miri en els teus ulls!

AGNA-ROSA

Què hi veus?

JACINTO

Hi veig tot un món de somnis!
(Arriben la Maria i el Metge.)

ESCENA VI

L'AGNA-ROSA, EN JACINTO, LA MARIA I EL SENYOR METGE

SENYOR METGE

Què ha estat això?

MARIA

Com estas, filla meva?

AGNA-ROSA

Mai m'havia trobat tant bé, senyor metge.

SENYOR METGE

Alarmes dels nervis. Ja ho sabia que no era jo'l que tenia de venir, i que'l seu mellor metge era un altre.

AGNA-ROSA

Qui?

SENYOR METGE

Un pillastró que no és gaire lluny. Ell pot donar-li lo que no li pot donar un pobre metge: medecines fetes am paraules dolces. Veritat que fan de bon pendre?

JACINTO

Si ja no té res...

SENYOR METGE

Axís i tot, tampoc vénen malament. Li recepto bones paraules d'en Jacinto.

MARIA

Ell sí que no'n sap dir de dolentes.

SENYOR METGE

Ja és un bon jardiner, el bergant! pera cuidar flors.

AGNA-ROSA

(passant-los la mà pel damunt)

Pobres flors!

SENYOR METGE

Vostè les fa tornar mústigues.

AGNA-ROSA

Jo?

SENYOR METGE

A vostè l'estima tot-hom: els xucla tot el carinyo, tenen celos, se panseixen, i veliaquí.

MARIA

Ai! Tot-hom, no.

SENYOR METGE

Si ho diu per *Don José,* no cal parlar-ne. Allò és l'oruga. Tots els jardins han de tenir el seu pugó.

JACINTO

I quin pugó!

SENYOR METGE

Cah, home! Si ni menos és dolent: és com les besties: natural, per falta de nervis sensibles.

JACINTO

Me sembla que un dia n'hi trobaré a les espatlles.

SENYOR METGE

Deixar-lo. Ara lo que convé a l'Agna-Rosa és sol, molt sol. Ell sap de curar més que nosaltres. Sense anar més lluny, s'asseu aquí al solet, i veurà com ell la retorna.

AGNA-ROSA

Tinc fred.

SENYOR METGE

Aquí te fred?

MARIA

Tens fred, filla meva?

AGNA-ROSA

Calor i fred.

SENYOR METGE

Entreu-la a dintre, Maria. Això es nerviós. Sobre tot, no li convé emocionar-se.

AGNA-ROSA

Tinc molt fred.

SENYOR METGE

Vaja, vaja: porti-la a dintre i que reposi.

AGNA-ROSA *(entre ella)*

Bé prou que reposaré aviat!
(La Maria l'acompanya a dintre, el pintor se tapa'ls ulls, i el metge fà anar el cap am llàstima.)

ESCENA VII

EN JACINTO I EL SENYOR METGE

JACINTO

Salvi-la! Salvi-me-la! Per Déu, salvi-me-la!

SENYOR METGE

Aixís estem?

JACINTO

No ho sé com estic, però li demano, li prego que la salvi.

SENYOR METGE

Però, què voleu que faci?

JACINTO

No ho sé, però salvi-la.

SENYOR METGE

Vaja, home: sigueu home.

JACINTO

No estic en mi.

SENYOR METGE

Ja us deia que anessiu en compte; però no m'hauria cregut mai que'l vereno d'amor hagués obrat tant depressa.

JACINTO

Ai! An el cor no se'l mana!

SENYOR METGE

Però'ls artistes li obriu massa les portes, i les obriu sempre a lo impossible. Us exalta tot lo que fuig, tot lo que passa, tot lo que vola, tot allò que pot desvaneixe-s. No mireu mai el present: sempre enllà, sempre ben enllà.

JACINTO

I què podem fer-hi?

SENYOR METGE

Poca cosa! El somniar és la riquesa dels pobres, però també és un torment de les ànimes. Escolteu: si hagués estat bona, l'haurieu estimada tant com ara?

JACINTO

Ara sí.

SENYOR METGE

Però allavores no. Ara és un ideal, i allavores era una realitat possible.

JACINTO

Qui sap!

SENYOR METGE

Quines esperances tenieu a poc de conèi-

xer-la? Què us lligava aquí? Venieu ja pel quadro?

JACINTO

No. El quadro ja'm serveix d'excusa Vinc per ella; vinc no més que per ella. Es veritat; no'n tinc, d'esperança, i pot-ser el no tenir-ne és lo que m'ha fet venir, que'l dolor deu tenir una atracció misteriosa. La primera punyida a l'ànima no la vaig rebre de les seves hores serenes: van ser els primers pressentiments que van ferir-me més a fons. Com més he temut que's morís, més l'he estimada; com més pena m'ha anat fent, menos n'he apartat la vista, i quant més he endavinat que passaven per dintre d'ella aquelles tristeses amargues que són postes de sol de la vida, molt més el cor l'ha volguda. Ai! Com més la veig allunyar del món, més la vui estrènyer, ben estrènyer, i ella'm rellisca dels braços!...

SENYOR METGE

Vaguetats d'artista!

JACINTO

Vaguetats certes. Veritats de fel. Sóc es-

clau de lo que fuig; i jo, que donaria la vida pera aturar-la, aquella vida, em sento atret per la mort, que'm xucla, em crida i em sedueix amb immensa simpatia.

SENYOR METGE

Ai, amic meu, si l'amor pogués aturar-la!...

JACINTO

I per què no té de poguer? Si un diu: aquí tèns la meva, de vida, pren-la en compte d'aquella altra, per què no té de poguer donar-la?

SENYOR METGE

Perquè no és nostra.

JACINTO

¿No és terrible'l veure-la arribar, la mort, i no poguer-li suplicar que no vingui, no poguer-la deturar, i trinxar-li'ls òssos, i dir-li: «Si dones un pas més, t'ofego, i et torno a fer tornar cendra?»

SENYOR METGE

Calma.

JACINTO

I la ciencia?

SENYOR METGE

La ciencia! Pobra ciencia! Escolteu: jo també'n tenia una, de flor, l'unica filla! i també la va matar el mateix mal que ara ha entrat en aquesta casa. Compteu si devia estudiar pera salvar la meva flor! De dia, de nit, a totes hores, am febre, am neguit, xuclant fins el moll dels llibres, estudiava, i ai, amic meu!, la ciencia... quan no m'enganyava la ciencia... em deia: prova això, prova allò, qui sap!; potser allò altre, i sempre'l pot-ser era un altre desengany, i la meva pobre filla tenia ja'l darrer somriure y jo la darrera esperança, i la mort ens va trobar, an ella somrient, i a mi cercant pera salvar-la.

JACINTO

Pobre!

SENYOR METGE

No us aconsola això?

JACINTO

Fa que us compadeixi, però que també'm compadeixi a mi... Es a dir que no's pot esperar res?

SENYOR METGE

Res!...

JACINTO

Ni esperar?

SENYOR METGE

Fa vuit dies que us vaig dir que anessiu depressa a acabar el quadro: avui us dic que pot-ser no sereu a temps a acabar-lo.

JACINTO

Però, ni un remei pera allargar? Al menos pera allargar?

SENYOR METGE

N'hi ha un; però no hi creiem ni vós ni jo: el miracle.

JACINTO

Ai! I qui tingués fe pera creure-hi!

SENYOR METGE

Bueno, coratge. Torno desseguida.
(Se'n va.)

JACINTO

Creure-hi!... Tenir fe!... Tenir el dalit de la fe! Esperar!... *(Se'n va, amb actitut suplicant, a la capella, mira una estona a la Verge am les mans juntes, i les deixa caure am defalliment.)* Un altre impossible! *(Se gira i veu el quadro.)* I tu, pobre quadro, també un altre, i tot, i tot impossibles!

(Se queda mirant el quadro am les mans caigudes.)

ESCENA VIII

EN JACINTO I L'AGNA-ROSA

AGNA-ROSA *(baixant nerviosa)*

Vinc pera que'm pintis.

JACINTO

Filla! Per què t'has llevat?

AGNA-ROSA

Tenia engunia. Tenia molta engunia. Pinta-m.

JACINTO

Però, si ja quasi està acabat...

AGNA-ROSA

Doncs pinta-m i acaba-l.

JACINTO

Bueno: pintaré pera fer-te contenta.

AGNA-ROSA

Oh! Es que ja n'estic de contenta! N'estic molt! Molt! Molt n'estic, Jacinto!

JACINTO

Millor!

AGNA-ROSA

Per què ho dius amb aquesta cara?

JACINTO

Com ho dic?

AGNA-ROSA

Com si no ho creguessis.

JACINTO

No hi ha per què no creure-ho.
(Comença a pintar.)

AGNA-ROSA

Doncs n'estic. No sé per què, però n'estic. Allí al quarto, em suaven els polsos; i com que no podia estar quieta, pensava en tot lo que m'has dit, i vui que arribi ben depressa. Anemnos-en aviat, Jacinto. Vui anar-hi allí on deies. Depressa! Depressa!

JACINTO

Ja hi anirem.

AGNA-ROSA

I tornaré a la sala, i vui ballar. Ballaré am tu. Tots am tu. Veritat que hi anirem?

JACINTO

Allà on vulguis.

AGNA-ROSA

Després vui cambiar totes les flors del jardí. Res de lliris: roses, roses i clavells. No més que roses i no més que flors ben enceses. Vui

borrar el blau de les parets, i fins el del mar, si pogués. Ho vui tot blanc, tot ben blanc.

JACINTO

Molt bé. Mentres no't posis nerviosa, per Déu!, jo mateix el borraré, el blau.

AGNA-ROSA

No, no'l borris. No vui que'l borris. Sempre l'havem vist aixís, i em semblaria una altra casa, i jo vui viure a casa meva, a casa nostra, Jacinto. No hi anirem, lluny: ens quedarem aquí, i aquí serà'l nostre niuet. No hi anem, tant lluny. Vui que't quedis aquí i que visquem aquí, am mi i am la mare, tots tres, tots tres acostats, fent-nos sempre companyia. Vui... No ho sé, lo que vui.

JACINTO

Però, què tens?

AGNA-ROSA

Sí, que ho sé: que no te'n vagis mai més, Jacinto. A la part de mar hi ha un quartet, aprop del meu. Dormiras allí, i jo't sentiré

respirar, i sabré que hi ets, i, sabent-te a la vora, no tindré aquells temors extranys que'm vénen aixís que'm quedo a les fosques. Que't distrec, enraonant?

JACINTO

No'm distreus.

AGNA-ROSA

I, doncs, per què no'm dius res?
(Deixa'l quadro i es posa al costat d'ella.)

JACINTO

Què vols que't digui? Que faré tot lo que vulguis; que'm quedaré; que'ns en anirem. Tot lo que vulguis.

AGNA-ROSA

No m'agrada que'm donguis sempre la raó.

JACINTO

Però, per Déu!, Agna-Rosa, què tens? Què tens, vida meva? Què passa per aquest pen-

sament? Per què'm parles com no m'havies parlat fins ara? Què vols de mi?

AGNA-ROSA

Vui tenir-te; vui que'm miris; que'm vetllis si m'adormo i que no'm deixis adormir.

JACINTO

Si ja no'm mouré mai més!

AGNA-ROSA

I el quadro?

JACINTO

No hi pensis: ja és acabat.

AGNA-ROSA

Doncs, aixís, ja'm puc morir

JACINTO

Per què dius això?

AGNA-ROSA

Per dir-ho. Justament mai hi havia pensat menos: si ara ve'l viure! L'estiu! El sol! La claror!... Correrem! Correrem per l'herba, pel bosc, per la neu!

JACINTO

No parlis així, que'm fas mal!

AGNA-ROSA

Que'm renyes?

JACINTO

Jo renyar-te?

AGNA-ROSA

Sí, que'm renyes. Avui no'm mires com abans.

JACINTO

Però, vida meva!...

AGNA-ROSA

Tinc engunia. Anem al terradet.

JACINTO

Anem, si vols.

AGNA-ROSA *(debilitant-se-li la veu)*

No, no; no vui moure-m. No'm vui moure més. Tinc de cantar el mes de Maria. Avui és l'ultim dia. Jacinto, tu també cantaras. Oi que cantaras? I resaras am mi, i per mi! Mira-la, la Verge que hermosa! Mai l'havia vista tánt bonica! Jo l'he vestida, com quan me vestien a mi, aquí mateix, a sota d'aquesta mateixa ombra. Sembla que'm miri, la Verge. Per què'm deu mirar? Jacinto!...

(Se li tira als braços, i ell li fa un petó. S'estan abraçats fins que senten les grans rialles de les noies, que entren a cantar el mes de Maria.)

ESCENA IX

EN JACINTO, L'AGNA-ROSA, LA MARIA, EL SENYOR METJE, «DON JOSÈ», NOIES I DÒNES.

NOIA PRIMERA

Ja som aquí!

NOIA SEGONA

Ja som aquí!
(Baixa la Maria i s'asseu al peu de la porta del carrer, am les dugues veïnes, que també entren.)

NOIA PRIMERA

Venim a cantar, Agna-Rosa.

NOIA SEGONA

I ens hi havem de mirar, que avui és l'ultim dia.

NOIA PRIMERA

Tu t'hi has de mirar, que cantes, cantes i mai saps lo que dius.

NOIA SEGONA

Pera cantar, no's té de saber.

NOIA PRIMERA

Sí, a tall d'aucell!

TOTES *(rient)*

Ja, ja, ja!

NOIA SEGONA

Es clar que sí!

MARIA

Lo primer és la devoció.

NOIA TERCERA

Que cantaras, Agna-Rosa?

NOIA PRIMERA

Pot-ser està malalta...

NOIA SEGONA

Quina llàstima!

AGNA-ROSA

Sí, que cantaré. Es clar que cantaré.

JACINTO

Però no's canci.

AGNA-ROSA

Avui cançar-me? Avui pujaria... No ho sé fins aon pujaria.

(S'aixeca mig tambalejant i se'n va a seure-s a la dreta, quedant darrera de les noies, que unes s'asseuen per terra, altres am cadires baixes i altres s'agenollen, agrupades davant de la capelleta. En Jacinto's queda aprop de l'Agna-Rosa.)

NOIA PRIMERA

Que comencem?

NOIA SEGONA

Esperem la Carme i la Lluisa.
(Arriben dugues noies més.)

NOIA PRIMERA

Apa: ja són aquí.

NOIA TERCERA

Ni's pensaven fer tard.

NOIA PRIMERA

Ara, a cantar, i quietut.

MARIA

Primer, el rosari.

NOIA SEGONA

No: avui, per ser la darrera festa, cantarem dos cops: abans i després.

TOTES

Sí, sí!

NOIA PRIMERA

Comencem? I tu, Carme, no desafinis.

NOIA TERCERA

Tonta!...

TOTES *(rient)*

Ja, ja, ja!

NOIA SEGONA

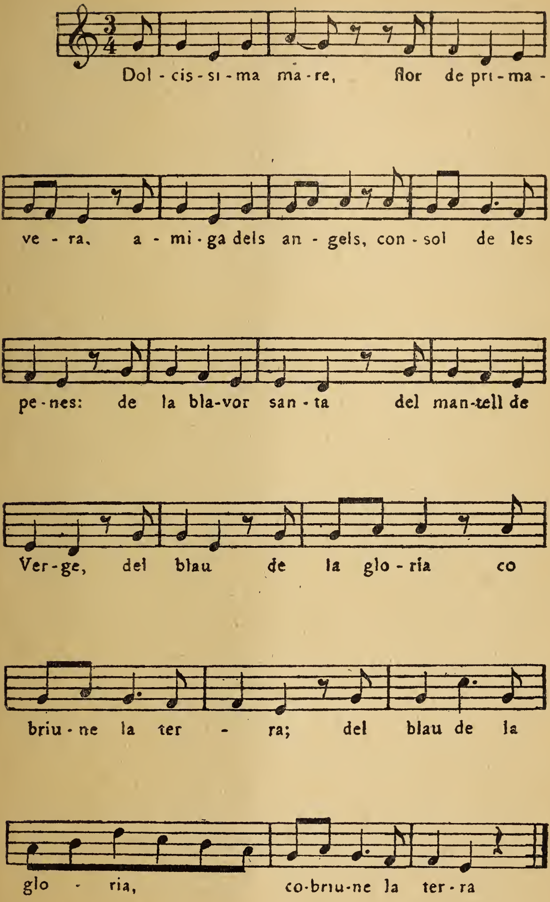
Calleu, si podeu!

NOIA TERCERA

Es aquesta!

NOIA PRIMERA

Apa!

Dol - cis - si - ma ma - re, flor de pri - ma -
ve - ra, a - mi - ga dels an - gels, con - sol de les
pe - nes: de la bla-vor san - ta del man-tell de
Ver - ge, del blau de la glo - ria co
briu - ne la ter - ra; del blau de la
glo - ria, co-briu-ne la ter - ra

TOTES *(cantant)*

Dolcissima mare,
flor de primavera,
amiga dels angels,
consol de les penes:
de la blavor santa
del mantell de Verge,
del blau de la gloria } bis
cubriu-ne la terra. } bis

(Entra'l metge, i, sense dir res, s'asseu a la vora de l'Agna-Rosa, al costat d'en Jacinto. Mentres acaben la primera estrofa, Agna-Rosa, que també ha començat a cantar, vol respirar i no pot.)

AGNA-ROSA

Ai, els polsos! L'ànima'm fuig!

SENYOR METGE

Què té, filla meva?

JACINTO

Què tens?

AGNA-ROSA

No és res.

TOTES

Rosa immaculada,
estrella florida,
jardí de dolcesa,
poncella divina:
sigueu-ne l'aroma
dels que vos estimen;
sigueu nostra mare, } bis
sigueu nostra guia. }

(Mentres estaran cantant, se mig aixecarà de la cadira, voldrà respirar, obrirà'ls ulls, estirarà les mans i quedarà morta. El Metge li pendrà'l pols i dirà:)

SENYOR METGE

Calleu, noies! *(Baix.)* Es morta.
(La mare farà un xiscle i hi correrà. En Jacinto també. «Don José», que haurà entrat, se quedarà prop de la porta.)

MARIA

Filla meva! Filleta del meu cor! Filla! Filla!

JACINTO

Morta!... No pot ser!

(Les dugues veïnes vestides de negre agafen la Maria.)

SENYOR METGE

Ha mort cantant!... Ha mort com tenia de morir: com un lliri!

(Les noies blanques se l'emporten a pès de braços cap al seu quarto. Darrera segueix el Metge i la mare, sostinguda per les dugues dònes que van negres. El pintor, al ser al peu de l'escala, es queda plorant, i «Don José» contempla l'escena.)

JACINTO

I se l'emporten! I em deixen sense ella! I jo no'm moro! *(Pel quadro que veu.)* I tu també vius?

DON JOSÉ

Jove, no's desesperi: és inutil.

JACINTO

I no't borres, quadro? I no't mors també, com ella!

DON JOSÉ

Calma, home: jo l'hi compro, el quadro.

JACINTO

Vostè? Fins vostè! Fins son cor de roca's retorna?

DON JOSÉ

Vengui-me'l, ja que no hi ha remei. Es pera fer un bé a vostè i es pera ensenyar la finca als meus.

JACINTO

Però... i la noia?

DON JOSÉ

La noia... la noia... esborri-la.

(Al sentir això, en Jacinto estreny el quadro sobre'l cor i es mira, indignat i despreciatiu a «Don José». Aquest se'l mira mig rient i movent el cap com qui diu: «Tots són iguals! Coses d'artistes!», i s'asseu com prenent possessió del pati.)

TELÓ

Obres de l'autor

Impressions d'una excursió al Taga . .	(Agotada)
Desde mi molino. Ilustraciones de R. Casas.	(id.)
L'home de l'orga. Monolec	(id.)
Andalusia vista per un catalá. (Conferencia).	(id.)
Discurs llegit en els Jochs florals de Granollers	(id.)
Anant pel mon. (2.ª edició)	(id.)
Impresiones de arte. Ilustraciones de Zuloaga, Mas i Fonsdevila, Oller y Rusiñol.	(id.)
Oracions. (2.ª edició)	(id.)
Els Caminants de la terra. Poema en prosa.	(id.)
Fulls de la vida. (2.ª edició).	
L'Alegria que passa. (3.ª edició)	(id.)
El Jardí abandonat. (Un acte)	
Teatre. L'Alegria que passa.—El Jardí abandonat.—Cigales i formigues	(id.)
Llibertat! (Tres actes).	
Discurs llegit á Sitges	(id.)
Els Jocs florals de Canprosa. (Un acte). .	(2.ª edició)
El Poble gris.	(Agotada)
El Malalt crónic. (Un acte).	(2.ª edició)

El Prestidigitador. (Monolec) . . . . (Agotada)
Feminista. (Monolec) . . . . (id.)
El Bon caçador. (Monolec) . . . . (id.)
El Sarau de Llotja. (Monolec) . . . . (id.)
D'Aquí y d'allá. . . . . (2.ª edició)
L'Héroe. (Tres actes). . . . . . . (3.ª edició)
El Pati blau. (Dos actes). . . . . . (Agotada)
Desde el Molino. Impresiones de arte. (Un volum).
Jardins d'Espanya.
El Místic. (Quatre actes) (4.ª edició). . . (Agotada)
Els punxa-sarries. (Un acte).
El Bomber. (Monolec) . . . . . . (id.)
La Nit de l'amor. (2.ª edició) . . . . (id.)
Aucells de fanc.
L'Escudellómetro. (Monolec). . . . . (id.)
La Lletja. (Tres actes).
El bon policía. (Dos actes). (2.ª edició).
Monolecs.
Tartarín de Tarascó. (Traducció d'Alfons Daudet).

Festa modernista de Sitjes.

El Jardín abandonado. Traducción de M. Sarmiento.
Libertad! Traducción de J. Benavente.
El Pueblo gris. Traducción de G. Martínez Sierra.
El Místico. Traducción de J. Dicenta.
Hojas de la vida. Traducción de E. Chavarri.
El Prestidigitador. Traducción de Vital Aza.
Pájaros de barro. Traducción de G. Martínez Sierra.
Buena gente. Traducción de G. Martínez Sierra.
La alegría que pasa. Traducción de Vital Aza.

EDICIONS POPULARS

Anant pel mon	Ptes.	1	(Agotada)
El Místic	»	1	(id.)
Oracions. Am música de E. Morera.	»	1	
Fulls de la vida.	»	1	
Els Jocs Florals de Canprosa . .	»	1	
El bon policía.	»	1	
Monolecs.	»	1	
Tartarín de Tarascó. De A. Daudet.	»	1	
El pati blau.	»	1	

EN PREPARACIÓ

El poble gris.	»	1	